

УДК 255 (477.83)

“Я, УБОГА НЕДОСТОЙНА ГРІШНИЦЯ...”: ТЕСТАМЕНТ ЛЬВІВСЬКОЇ МІЩАНКИ АННИ КРАСОВСЬКОЇ 1714 РОКУ

Богдан ЛАЗОРАК

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка,
кафедра всевітньої історії
вул. Лесі Українки 46, Дрогобич 82100, Україна

Львівська міщанка Анна Красовська (після 1650–1717) була останньою із нащадків однієї із найавторитетніших родин української громади Львова, представники якої, присвятивши себе культурно-релігійній діяльності у середовищі брагчиків Львівської Ставропігії, доклали чималих зусиль для розвитку української культури загалом. Заповіт Анни Красовської 1714 р., який публікуємо нижче, містить інформацію, що логічно доповнює попередні відкриття Мирона Капралія та Ніни Шестакової, позаяк дозволяє простежити хронологічну тяглість майнового розвитку родини Красовських в останній третині XVII – першій третині XVIII ст. Крім того, заповіт 1714 р. є цінним джерелом не тільки для дослідження практики укладання подібного роду документів, але й деталей поховальної та поминальної обрядовості, взаємовідносин мирян із кліром тощо.

Ключові слова: Анна Красовська, львівські міщани, тестамент, унія.

В історіографії українського шляхетського роду Красовських і його участі в культурно-релігійному та фінансово-господарському житті української національної громади Львова присвячено чимало ґрунтовних досліджень, серед яких слід назвати праці Дениса Зубрицького¹, Антонія Петрушевича², Ісидора Шараневича³,

¹ *Зубрицький Д.* Хроніка міста Львова / Д. Зубрицький [пер. з пол. І. Сварник]. Львів, 2006. С. 174, 179; *Його ж.* Хроніка Ставропігійського братства [пер. з пол. І. Сварник]. Львів, 2011. С. 68–207.

² *Петрушевич А.* Сводная Галицко-Русская летопись: 6 т. (далі – СГРЛ) / А. Петрушевич. Львовъ, 1874. Т. 1. С. 17, 58, 251, 260, 264.

³ *Шараневич И.* Перші члени Ставропігійського братства и деятельность ихъ отъ р. 1586–1609 / И. Шараневич // *Временникъ института ставропігійского съ месяцесловомъ на годъ простый* (далі – ВИС) 1875. Львовъ, 1874. С. 143–145; *Його ж.* Важнейши зъ тестаментарныхъ легацій (фундаційныхъ записов последней воле) Ставропігійського братства / Там само. С. 148; *Його ж.* Николай Красовский (Миколай Красувский), отъ года 1686 до г. 1692 писарь управления, а отъ г. 1692 до г. 1697 старейшина Ставропігійського Братства во Львове. Историческій очеркъ, съ прибавкою современныхъ записокъ изъ сесійныхъ книгъ и регестровъ Львовского Ставропігійського Братства. Львовъ, 1895; Ювильейное издание в память 300-летнего основания Львовского Ставропігійського братства / Упор. И. Шараневичъ. Т. 1. Львов, 1886 (далі – ЮИЛС).

Володимира Мільковича⁴, Амброзія Криловського⁵, Олександра Барвінського⁶, Василя Карповича (Богдана Януша)⁷, Ярослава Ісаєвича⁸, Івана Крип'якевича⁹, Ніни Шестакової¹⁰, Миколи Голубця¹¹, Андріана Копистянського¹², Мирона Капралія¹³, Мар'яни Долинської¹⁴, Наталії Кіт¹⁵, Юлії Шустової¹⁶, Оксани

⁴ *Milkowicz W.* Monumenta Confraternitatis Stauropigiariae Leopoliensis / W. Milkowicz. T. I. Leopoli, 1895. S. 946.

⁵ *Крыловский А.* Львовское Ставропигиальное братство / А. Крыловский. Київ, 1904. *Попередньо праця вийшла того ж року трьома частинами у формі передмов до томів "Архиву юго-западной России"* (див. докладніше іменний покажчик у: Т. XII. 1904. С. 668–669).

⁶ *Барвінський А.* Ставропигійська церква Успенія Пр. Богородиці у Львові і заходи коло її обнови і прикраси А. Барвінський // Збірник Львівської Ставропигії. Минувле і сучасне. Студії, замітки, матеріали (далі – ЗЛС). Т. 1. Львів, 1921. С. 10.

⁷ *Карпович В.* Дзвони церкви Успіння Пр. Д. Богородиці / В. Карпович // ЗЛС. Т. 1. Львів, 1921. С. 165, 180–181.

⁸ Історія Львова в документах і матеріалах: [збірник документів і матеріалів] / упор. У. Я. Єдлінська, Я. Д. Ісаєвич, О. А. Купчинський та ін.; відповід. ред. М. В. Брик. Київ, 1986. С. 54–56, 67–68, 71, 73; *Ісаєвич Я.* Львівське Успенське братство, його школа і друкарня / Я. Ісаєвич // Львів: історичні нариси. Львів, 1996. С. 84–85; *Його ж.* Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми. Львів, 2002. С. 133, 143, 145, 270, 374; *Його ж.* Voluntary Brotherhood. Confraternities of Laymen in Early Modern Ukraine / Canadian Institute of Ukrainian Studies Pres. Edmonton, 2006; Історія української культури: у 5 т. / [відп. ред. Б. Є. Патон]. Київ, 2001. Т. 2: Українська культура XIII – першої половини XVII століть / [ред. кол. тому Я. Д. Ісаєвич, Ю. П. Ясіновський, Л. В. Войтович та ін]. С. 22, 551, 705–706, 640–641, 551.

⁹ *Крип'якевич І.* Львівська Русь в першій половині XVI ст.: дослідження і матеріали / І. Крип'якевич. Львів, 1994. С. 366–367; *Його ж.* Історичні проходи по Львові / І. Крип'якевич. Львів, 2009. С. 22, 25, 32, 73, 93, 99.

¹⁰ *Шестакова Н.* Родини Стрілецьких і Красовських у Львові II пол. XVII – поч. XVIII ст. / Н. Шестакова // Записки наукового товариства ім. Т. Шевченка. Том ССXL: Праці Комісії спеціальних історичних дисциплін. Львів, 2000. С. 247–254.

¹¹ *Голубець М.* Українське малярство XVI–XVII ст. / М. Голубець // ЗЛС. Т. 1. Львів, 1921. С. 270, 278, 280, 288, 311.

¹² *Копистянський А.* Дополнения къ материаламъ относящимся къ истории Львовского Ставропигиона въ XVIII в. / А. Копистянський // Юбилейный сборникъ въ память 350-летия Львовскаго Ставропигиона. Львов, 1937. Ч. II. С. 1, 3, 107, 128.

¹³ *Капраль М.* Історіографія Львівського Успенського братства / М. Капраль // Україна в минулому. Вип. 1. Київ–Львів, 1992. С. 54–71; *Його ж.* Актові матеріали до біографії Івана Красовського за 1574–1619 рр. // Україна в минулому. Вип. 4. Київ–Львів, 1993. С. 90–135; *Його ж.* Українська громада на вулиці Руській Львова в 1550–1585 роках // Вісник львівського університету. Серія історична. Вип. 37/1. Львів, 2002. С. 151–152, 155; *Його ж.* Національні громади Львова XVI–XVII ст. (соціально-правові взаємини). Львів, 2003. С. 103, 107–110, 124, 138, 288; *Його ж.* Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII–XVIII ст. Львів, 2012. С. 105, 316.

¹⁴ *Долинська М.* Соціотопографічна характеристика Української (Руської) дільниці Львова у XVI–XVIII століттях. Загальні зауваги / М. Долинська // До джерел. Збірник на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя: в 2 т. Київ–Львів, 2004. Т. 1. С. 769–774; *Її ж.* Локалізація Ставропигійської друкарні у Львові / М. Долинська // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Вип. 1. Львів, 2006. С. 134–135.

¹⁵ *Кіт Н.* Книготоргівля Львівського Ставропигійського братства у XVI – першій половині XVIII ст. / Н. Кіт // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Вип. 2. Львів, 2007. С. 44.

¹⁶ *Шустова Ю.* Документи Львовського Успенського Ставропигійського братства (1586–1788): Источниковедческое исследование / Ю. Шустова М., 2009. С. 636.

Вінниченко¹⁷, Ігора Скочиляса¹⁸, Ореста Зайця¹⁹ та ін. Щоправда, на сьогодні історія цієї родини за період першої половини XVIII ст. виглядає вкрай епізодичною. Особливо це стосується Андрія та Анни Красовських, на постатях яких фактично закінчується славетне минуле однієї із найбагатших міщанських родин Львова.

У даній розвідці проблемний контекст сконцентровано довкола невідомого тестаменту Анни Красовської 1714 р., що містить цінну інформацію не тільки про матеріальне становище останньої представниці роду в період після Північної війни, але й ілюструє тяглість традиції меценатської діяльності Красовських на початку XVIII ст.: її напрямки, релігійну та фінансово-господарську функції тощо. Відтак ставимо за *мету*, з одного боку, визначити фундаційне значення даного тестаменту для розвитку унійних інституцій Львівського крилосу, а з іншого, співставити зміст останньої волі жертводавиці з фактами, які свідчать про виконання чи невиконання цієї волі з боку братств, монастирів чи осібних виконавців. Зрештою, у дослідженні історії унійної Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії неабияке значення має докладний аналіз поминальних практик, які регламентувалися як канонічною традицією, так і духовними заповідями мирян.

Як відомо, в українській історіографії серйозною джерельною базою для дослідження львівських родин XVII ст. є 120 тестаментів, які, головню, зберігаються у фондах № 52 (магістрат міста Львова) та № 9 (львівський гродський суд) Центрального державного історичного архіву України у Львові (далі – ЦДІА України у Львові). Натомість уведення до наукового обігу тестаментів львівських міщан періоду XVIII ст. щойно розпочинається, при цьому здебільшого силами Ярини Кочеркевич та Оксани Вінниченко.

На думку Оксани Вінниченко, тестамент являв собою певну схему укладення заповідального акта, в основі якої лежала мета тестаментування й істотні елементи останньої волі заповідача, що й складало правову сутність цього акта²⁰. Водночас, Ярина Кочеркевич вважає, що конфесійна ідентичність шляхтичів продукувала віру в те, що поминальні практики живих відіграють важливу роль

¹⁷ *Вінниченко О.* Засвідчення і свідки шляхетських тестаментів першої половини XVIII ст. (за матеріалами львівського гродського суду) / О. Вінниченко // Український історичний журнал. Київ, 2008. № 5. С. 70, 74; *Її ж.* Шляхетські тестаменти в канцелярії Львівського гродського уряду (перша половина XVIII ст.) / О. Вінниченко // Львів: місто–суспільство–культура. Т. VII: Органи влади, урядники, інституції. Краків, 2010. С. 29.

¹⁸ *Скочиляс І.* Галицька (Львівська) єпархія XII–XVIII століть: організаційна структура та правовий статус / І. Скочиляс. Львів, 2010. С. 287, 304, 578.

¹⁹ *Зайць О.* Громадяни Львова XIV–XVIII ст.: правовий статус, склад, походження / О. Зайць. Київ–Львів, 2012. С. 96.

²⁰ *Вінниченко О.* Формуляр шляхетського заповіту першої половини XVIII століття (спроба дипломатичного аналізу) / О. Вінниченко // Дрогобицький краєзнавчий збірник. Вип. XIII. Дрогобич, 2009. С. 527.

у порятунку душі померлого²¹, що, за життя тестатора, було єдиним шляхом до подолання страху перед непідвладною людському розумові вічністю²². З іншого боку тестаменти є джерелом для дослідження щоденного побутового життя, родинних зв'язків і правового становища конкретного роду в суспільстві та сім'ї²³.

Привертає увагу той факт, що практика укладання духовних заповітів тісно перепліталася з релігійними чинностями, передбаченими постановами церковних соборів²⁴. За виконанням поховальних і поминальних чинностей уважно стежили не тільки візитатори, але й парафіяльні священики, церковні братства та монахи. Усі, хто потрапляв у список отримувачів пожертв, в однаковому порядку уповноважувались ретельно стежити за виконанням волі жертводавця, часто доглядаючи його, як при хворобі (молебні за здоров'я, догляд за хворим), що знаменувало візію християнського милосердя, так і після неї – своєчасним поминанням душі померлого заради її спасіння. Так у статутах церковних братств XVII–XVIII ст. часто зустрічаємо спеціальні артикули, які безпосередньо враховували практику укладання тестаментів і визначали їх релігійне та світське значення. Наприклад, двадцять перший артикул статуту львівського братства Різдва Пресвятої Богородиці “на Тарнавці” від 1674 р. “*О Брате оуписаномъ хоробою зложономъ и смерти странныхъ*”²⁵ зобов'язував хворого братчика негайно повідомити братство про свою недугу, після чого братство організувало хворому необхідну допомогу: “*такъ на телесномъ достатку, яко и на духовномъ добре [...]*”²⁶. На братчиків покладался обов'язок організації Тайни оливопомазання з метою зміцнення та оздоровлення душі і тіла хворого: “*помазавше его Єлеомъ въ имя Господне, и молитва веры Спасеть болящаго*”²⁷. Водночас, артикул зобов'язував членів братства постійно навідувати не тільки хворого братчика, але й кожного парафіянина та уважно стежити за їхнім здоров'ям. Якщо парафіянин перебував при смерті, братство організувало для нього Тайну Сповіді, при цьому обиралось чотири братчики, котрі мусіли приготувати усі потрібні богослужбові

²¹ Про світське та релігійне значення тестаментів наприклад див.: Кочеркевич Я. Побожні формули у заповідях міщан м. Львова другої половини XVI–XVII століть: дипломатичний аналіз / Я. Кочеркевич // Архіви України. Вип. 5. Київ, 2010. С. 46; *Ії ж.* Заповіти Львівських міщан XVII ст. // Архіви України. Вип. 5. Київ, 2009. С. 135–158.

²² Яковенко Н. Джерела ідентичності. Дослідження з історії уявлень та ідей в Україні XVI – початку XVIII ст. / Н. Яковенко. Київ, 2012. С. 146.

²³ Кочеркевич Я. Міщанська родина Львова крізь призму Заповітів першої половини XVII ст. / Я. Кочеркевич // Наукові зошити історичного факультету. Львівський національний університет імені Івана Франка. Збірн. наук. праць. Львів, 2006. Вип. 8. Ч. 1. С. 84.

²⁴ Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть / упор. І. Скочиляс. Львів, 2006. С. 407; Провінційний Синод у Замості 1720 р. Б. / [наук. ред. о. І. Пелехатий; пер. о. І. Козович]. Івано-Франківськ, 2006.

²⁵ Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ЛННБ ВР), ф. 77 (Антін Степанович Петрушевич). оп. 1. спр. 113. арк. 12–12 зв.

²⁶ Там само.

²⁷ Там само. Арк. 12 зв.

речі²⁸. Зауважимо, що даний артикул виховував у середовищі братства особливе ставлення до смерті, страх перед якою яскраво відображався у ритуальному підготуванні до її приходу, при цьому сповідь і духовний заповіт були останнім кроком на шляху подолання тягlosti гріховного дерева прародичів²⁹. Невипадково, одним з обов'язків братства і священника було нагадування важкохворому парафіянинові (перед смертю): “*абы що до Братства отказаль або записаль*”³⁰. Однак, якщо родина парафіян не володіла достатніми коштами для організації обряду поховання або не було родичів для опіки над тілом померлого, братство перебирало на себе зобов'язання та витрати, включаючи виготовлення домовини, оплату достойної поминальної процесії³¹ тощо.

Інша справа, коли знатне походження хворої чи пристарілої особи, а тим більше наявність численних її заслуг перед релігійною громадою, зумовлювали прагнення цієї особи увіковічнити пам'ять про себе в якомога ширшому культурно-релігійному просторі. У такому випадку особливого значення набували зв'язки цієї особи з різними постатями та церковними чи світськими інституціями.

Яскравим прикладом цьому є саме рід Красовських*, котрий, принаймні з

²⁸ Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Відділ рукописів (далі – ЛННБ ВР), ф. 77 (Антін Степанович Петрушевич). оп. 1. спр. 113. арк. 12–12 зв.

²⁹ Катрій Ю. Наша християнська традиція / Ю. Катрій. Львів, 2007. С. 292.

³⁰ ЛННБ ВР. ф. 77. оп. 1. спр. 113. арк. 12 зв.

³¹ Подібний підхід концепція передбачався волею Анни Красовської що до крехівських монахів (див. документ № 1).

* Початково українська родина Красовських у Львові не належала до гербу “*Jastrzębiec*”, засновником якого вважається міський каштелян, поляк Микола з Красова (Herbarz polski Kaspra Niesieckiego S. J. Powiększony dodatkami z późniejszych autorów, rękopismów, domoowdow urzędowych / Red. K. Niesiecki. T. V. Lipsk, 1840. S. 374). Герб надано 1697 р. разом із шляхетством.

На зламі 20–30-х рр. XVI ст. до Львова прибув кравець Дем'ян Красовський, який приблизно у цей самий період отримав права міщанина. У 1541 р. разом із дружиною він придбав частину будинку на вул. Руській. Дем'ян двічі одружувався (перша дружина – Гвіда чи Вівдя, друга – Софія) і мав шестеро дітей. Одразу по його смерті у 1574 р. відбувся поділ згаданої кам'яниці між його синами Дмитром та Іваном, а також 4-ма дочками з чоловіками. Власне другий син Іван Красовський був одним із організаторів Львівського Ставропігійного братства. У 1570–1590 рр. старшим братчиком Львівського Ставропігійного братства був ремісник цеху кравців *Дмитро Красовський (Козьма)*, який одружився на вдові Ядвізі Алляндт і опікувався її дочкою від першого шлюбу – Катериною (Красовською). Сеньйор згадується також у братських реєстрах під 1601 та 1609 рр. Підкреслимо, що у різний час між 1574–1619 рр. старшим братчиком обрали не представника даної гілки роду, а однофамільця Дмитра – *Івана Красовського (Козьмич)*, який у липні 1588 р. судився з єпископом Гедеоном Балабаном через відому релігійну дискусію та конкуренцію у книгодрукуванні. Навесні 1595 р., з волі гродського суду, Іван перебував в ув'язненні у міській ратуші через релігійний тиск з боку домініканців.

Згодом важливу участь у культурно-релігійному житті української громади Львова брав *Петро Красовський* (роки народження і смерті невідомі), котрий, не зважаючи на італійське коріння, вважається видатним львівським архітектором другої половини XVI ст. (автор вежі Вірменського собору (1570), чорної кам'яниці на пл. Ринок (1577), каплиці Трьох Святителів (1578), Успенської церкви та інших будівель, виконаних у стилі італійського Відродження).

Серйозну культурно-просвітницьку та фінансово-господарську роботу в середовищі Львівської Ставропігії здійснював *Микола Красовський* (1644–1697), який із 1686 виконував

XVI ст., проживав на вул. Руській³², представники якого після реформування Львівського Ставропігійного братства ще у 1586 р. взяли провід у свої руки і в подальшому відігравали центральну роль у боротьбі за права української громади та її автономії³³.

Анна Красовська народилася перед 1653 р. (точна дата невідома) у сім'ї відомого братчика Львівської Ставропігії Стефана Красовського та його дружини Софії з роду Стрілецьких. Анна мала трьох братів³⁴: близнюків Андрія († 1713 р.) і Стефана († до 1703), та найстаршого – Миколу Красовського († 1699 р.)³⁵, який був одним із основних провідників Успенського братства³⁶. Після смерті їхніх батька (29 липня 1686 р.) і матері (18 жовтня 1696 р.) левову частку нерухомості та майна успадкував старший брат Микола Красовський³⁷. Щоправда, після

обов'язки братського писаря, а впродовж 1692–1697 рр. – старшого братчика. У 1676 р. Микола Красовський отримав підтвердження шляхетства та герб Ястшембец від короля Яна III. На думку М. Капралю, саме за його керівництва братство стало значно прагматичнішим у своїх практичних кроках.

У 1690 р. коректором Ставропігійної друкарні працював інший представник роду, священик Самуїл Красовський, котрий так само належав до братства.

На початку XVII ст. до організації спільних справ української громади Львова долучився представник роду – *Семен Красовський*, братчик церкви Св. Парскеви П'ятниці у Львові. Його надгробок із 1674 р. зберігся на парафіяльному цвинтарі.

Інші представники роду відіграли важливу роль в організації культурно-релігійного життя при церкві Св. Миколая.

Див. докладніше у: *Шараневич І.* Перші члени Ставропігійського братства... С. 143–145; *Верещагин В.* Старый Львовъ / В. Верещагин. Петроградъ, 1915. С. 39, 52, 54, 70, 71, 81, 82; *Голубець М.* Українське малярство... С. 263; *Ісаєвич Я.* Львівське Успенське братство, його школа і друкарня... С. 84–85; *Його ж.* Українське книговидання... С. 133, 143, 145, 270, 374; *Крип'якевич І.* Львівська Русь... С. 366–367; *Його ж.* Історичні проходи... С. 22, 25, 93, 99; *Долінська М.* Соціотопографічна характеристика... С. 772; Мистецтво України: Біографічний довідник / Упоряд. А. В. Кудрицький, М. Г. Лабінський; за ред. А. В. Кудрицького. Київ, 1997. С. 333; *Кос Г.* З історії колишнього українського кварталу у Львові / Г. Кос // Євшан-зілля. Львів, 1988. Т. 4. С. 210–216; *Капраль М.* Актіві матеріали до біографії... С. 90–131; *Його ж.* Українська громада на вулиці Руській... С. 151–152; *Його ж.* Національні громади Львова... С. 103, 107–110, 124, 138, 288; *Шестакова Н.* Родини Стрілецьких і Красовських... С. 252; *Трегубова Т.* Архітектура / Т. Трегубова // Історія Українського мистецтва: у 5 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; гол. ред. Г. Скрипник; ред. т.: Д. Степовик. Київ, 2011. Т. 3: Мистецтво другої половини XVI–XVIII століття. С. 20, 21, 50, 61.

³² *Крип'якевич І.* Історичні проходи... С. 32; *Капраль М.* Українська громада на вулиці Руській... С. 145–160.

³³ *Капраль М.* Функціонування органів влади Львова у XIII–XVIII ст. (нарис історії інститутів магдебурзького права) / М. Капраль // Український історичний журнал. Київ, 2006. № 5. С. 120–122.

³⁴ *Шестакова Н.* Родини Стрілецьких і Красовських... С. 248.

³⁵ Ніна Шестакова вважає, що Микола помер 1698 р., натомість Антін Петрушевич локалізує дату 1699 роком (Там само; СГРЛ. Т. 1. Львовъ, 1874. С. 264).

³⁶ *Шестакова Н.* Родини стрілецьких і Красовських... С. 247.

³⁷ Торгуючи поташем і селітрою, Стефан Несторович-Красовський поступово став одним із найзаможніших українських міщан Львова. Ще 1656 р. його статки оцінювались у розмірі 100 000 зл. Ф. Яворський приписує, що серед інших кам'яниць Микола Красовський успадкував також так зв. Несторовичеву кам'яницю. *Шараневич І.* Миколай Красовский (Миколай Красувский)... С. 5; *Голубець М.* Українське малярство... С. 270; *Шестакова Н.* Родини стрілецьких і Красовських... С. 250.

його раптової смерті, яка настала 30 грудня 1697 р., живі на той час діти Стефана Андрій та Анна успадкували залишене майно (серед інших у власності перебували Юсковська кам'яниця, друга стояла на неіснуючій сьогодні вулиці Зацерковній, а третя кам'яниця знаходилася на розі вулиць Руської та Івана Федорова)³⁸. Отримані готівкові кошти мали колосальні розміри, оскільки навіть у банальних судових справах Микола Красовський вів суперечки, в яких акумулювалися тисячі злотих. Прикладом може слугувати презента провізії на суму 6 362 злотих (далі – зл.) 17 грошей, яку у 1683 р. Микола завірив у канцелярії Львівської капітули по відношенню до сина та дочки померлого Константина Кравця³⁹.

Після смерті чоловіка, дружина Миколи Красовського, вдова Анастасія Красовська (з Лавришевичових), стала черницею, потім ігуменею львівського монастиря Св. Катерини, а згодом черницею Кисво-Печерського василіанського монастиря⁴⁰. Варто зауважити, що через прийняття Анастасією чернецого імені Анна⁴¹, в історіографії її часто хибно вважають Анною Красовською, про котру ведеться мова у даній розвідці. У своєму тестаменті 1714 р. Анна Красовська, записуючи фундуш для своєї братової у розмірі 500 зл., вказала, що суму слід передати до Києва для “*bratowey zakonnicy moiey*”⁴². Після того, як Анастасія померла у 1714 р., її тіло скоріш за все було перепоховане у Львівській Успенській церкві, а на звороті натрунного портрета вказано лише, що вона була монахинєю⁴³. Хоча, як відомо, траплялися випадки, коли для шляхтичів виготовлялося декілька натрунних портретів, які не завжди свідчили про достовірне місце поховання.

З іншого боку, фактологічні неточності з обома Аннами цілком могли виникнути через нестачу джерел. Адже Анна Красовська за деякими непідтвердженими свідченнями, так само могла бути черницею. Дослідник

³⁸ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 252.

³⁹ Національний музей ім. Митрополита Андрея Шептицького у Львові. Відділ рукописної та стародрукованої книги (далі – НМЛ), ф. Рукописи кириличні і латинські (далі – Ркл). спр. 61. арк. 36 зв.

⁴⁰ Шараневич И. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 6. Цікаво, що представники роду Красовських здавна мали стосунок до київських монахів. Наприклад, у грамоті короля Сигізмунда III від 1605 р. для Київського Кирилівського монастиря записано, що на прохання ігумена Василя Красовського (Чорнобривця) церква Св. Миколая Чудотворця (Йорданська) була приписана саме до Кирилівської обителі. З інших джерел дізнаємося, що Василь Красовський був ігуменом цього монастиря впродовж 1605–1614 рр. Про це див.: Сохань С. Київські Богословський та Йорданський дівочі монастирі XVI–XVIII ст.: сплетіння долі в історичному просторі / С. Сохань // Рукописна та книжкова спадщина України: Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів. Вип. 13. Київ, 2009. С. 91–92; Історія Українського мистецтва: у 5 т. ... С. 995.

⁴¹ Шараневич И. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 149.

⁴² НМЛ, ф. ркл., спр. 920, арк. 3.

⁴³ Український портрет XVI–XVIII ст. Каталог-альбом / Укладачі Г. Белікова, Л. Членова. Київ, 2006. С. 107.

П. Білецький також помилково вважав, що Анна стала ігуменею львівського монастиря Св. Онуфрія, який підпорядковувався Ставропігійному братству⁴⁴. Втім, у хроніці Свято-Онуфрієвського монастиря про це нічого не зазначено⁴⁵, адже при чоловічому монастирі вона мала б право лише молитися. Припускаємо, що саме після смерті батька, матері та брата Миколи, Анна могла вступити до чернечого ордену сестер Василянок десь між 1697 та 1701 рр.

Добрим взірцем для меценатської діяльності Анни Красовської була підтримка церков і монастирів, яку здійснювали брат Андрій⁴⁶ та братова Анастасія. Адже, 25 квітня 1700 р. Анастасія підписала легацію на розширення каплиці Св. Трійці при львівському монастирі Св. Онуфрія⁴⁷, яку в народі називали “малою церквою”⁴⁸. Легації цієї монахині були настільки потужними, що до серпня 1701 р. Львівське Успенське братство завершило будівництво каплиці⁴⁹. Пізніше Собору Св. Юра у Львові вона подарувала металеву посудину, яку застосовували при освячуванні води⁵⁰.

Зі свого боку Анна Красовська у тестаменті 1703 р., подібно до братової, допомогла Львівському Успенському братству солідною легацією на суму 2 000 зл., яка вважалася братчиками однією із найбільших в історії братства⁵¹. Варто зазначити, що, на відміну від свого брата Андрія, Анна ніколи не поривала стосунків із Ставропігією. У той час як 24 червня 1704 р. Андрій без причин не з’явився на елекційні збори, не зважаючи на те, що попередньо його було офіційно запрошено. Через це братство навіть ствердило спеціальну маніфестацію⁵². Натомість, у 1707 р. Анна вдруге зуміла пожертвувати Львівському Ставропігійному братству 2 000 зл.⁵³

Уперше спеціальне дослідження тестаментів Анни Красовської здійснила львівська дослідниця Ніна Шестакова, яка в контексті вивчення роду Стрілецьких

⁴⁴ Білецький П. Нариси з історії українського мистецтва. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть / П. Білецький. Київ, 1981. С. 71–72.

⁴⁵ ЛННБ ВР, ф. 3. (Бібліотека та Центральний архів монастирів оо. Василиан у Львові), спр. 132. арк. 1–40; Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІА України у м. Львові). ф. 684. оп. 1. спр. 2186. арк. 1–60.

⁴⁶ Брати Анни підтримували не тільки львівські братства, але й організації мирян в інших містах та селах. Наприклад, 17 грудня 1697 р. Андрій Красовський подарував церкві села Княжівське, що на Рожнятівщині, “Пісню Тріодь” надруковану у Львові в 1694 р. У 1698 р. він же подарував для церкви с. Залісці коло Жидачева Євангеліє львівського друку 1670 р. Див.: СГРЛ. Т. 1. 1874. С. 260.

⁴⁷ Вуйцик В. Святоонуфрієвський монастир у Львові / В. Вуйцик // Монастир Святого Онуфрія у Львові. Сьомі наукові драганівські читання. Львів, 2007. С. 26.

⁴⁸ Шараневич И. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 149; Білецький П. Українське мистецтво... С. 71.

⁴⁹ Вуйцик В. Святоонуфрієвський монастир... С. 26.

⁵⁰ ЛНБУ ВР, ф. 3, оп. 1. спр. 129. арк. 48 зв.

⁵¹ Шараневич И. Важнейши зъ давныхъ тестаментарныхъ легацій... С. 148.

⁵² Шараневич И. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 149–150.

⁵³ Білецький П. Українське мистецтво... С. 71.

і Красовських, визначила тестамент одним із основних документів до історії їх генеалогії⁵⁴. Дослідниця з'ясувала, що 12 листопада 1703 р. Андрій та Анна Красовські, “*доходячи до певних літ, а їх є 50*”, склали спільний заповіт⁵⁵. Із тестаменту довідуємося, що на той час вони залишалися без дітей і близьких родичів⁵⁶. Відтак, брат із сестрою вирішили розпорядитися майном наступним чином: кам'яниці Юсковська і Стрілецька призначалися для продажу за 24 000 і 5 000 зл. За частину Афендиківської кам'яниці (куплена ще у бабусі покійної Стефанової тещі в 1652 р.) Красовські призначили 1 000, “*але оскільки кам'яниця поступово руйнується, то хай дадуть за неї хто скільки зможе*”⁵⁷.

У наступній частині тексту заповіту вирішувалася доля майна, що було під заставою й оцінювалось у 10 000 зл.⁵⁸ До цієї суми входили нерухомість і золото. Далі у тексті слідував розподіл грошових пожертвувань, призначених для церков і монастирів. Наприклад, для Львівської Успенської церкви передбачалося – 3 000 зл., з яких щосуботи братство мало виділяти студентам школи по півтора злотих. Залишок призначався на свічки і лампади. Ченцям Крехівського монастиря, в якому Андрій та Анна бажали поховати свої тіла, а також на фондуш або на побудову Спаської церкви та церкви Преображення Господнього призначалося найбільша сума у розмірі 6 000 зл. Зрештою, у родини Красовських з крехівськими чорноризцями здавна склалися теплі відносини, адже невідомо обителі свого часу було подаровано Чудотворну ікону Богородиці⁵⁹. Ченцям Почаївського монастиря Андрій та Анна записали 2 000 зл. При цьому у монастирських і братських пом'яниках ця воля тестаторів чітко відображена. Наприклад, у пом'янику Почаївського монастиря записано, що Андрій Красовський зі Львова просить пом'янути: “*Андрія, Стефана, Ірину, Василя, Лаврентія, Параскевію та Дмитрія*”⁶⁰.

З тексту тестаменту 1703 р. довідуємося про існування в Андрія та Анни далеких родичів по батьківській лінії, які перебували за кордоном і про яких у часі бурхливих подій Північної війни не було жодної звістки. Водночас по лінії матері, Красовські мали живого двоюрідного брата Івана, ймовірно, сина Андрія

⁵⁴ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 247–254.

⁵⁵ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 3091, арк. 1–2.

⁵⁶ Натомість інша гілка роду Красовських, яка проживала на Черкащині, зуміла продовжити свій рід, а відтак і історичну пам'ять принаймні до кінця XIX ст. Відомо, наприклад, що діти провіантмейстера та маршалка Черкаського повіту Івана Федоровича Красовського особисто виконували волю духовних заповітів своїх батьків. Див. про це у: Удовик І. Білокопитові на теренах “Смілянського графства” кн. Г. О. Потьомкіна / І. Удовик // Вісник Черкаського університету. Серія історичні науки. Черкаси, 2009. Вип. 160/161. С. 110–111.

⁵⁷ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 3091, арк. 2.

⁵⁸ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 253.

⁵⁹ Датування ікони дискусійне. На думку І. Скочиляса, вона була намальована не раніше XV ст. і не пізніше XVII ст. Див.: Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія... С. 287.

⁶⁰ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4-б, спр. 270, арк. 300.

Стрілецького, якому записали всього 70 зл., з огляду на те, що вони “перебували в гніві”. Від усіх невідомих, проте, можливих родичів укладачі застрахувалися відреченням.

На час укладення тестаменту брат і сестра Красовські не мали жодних боргів. Натомість 200 возів поташу їм заборгував коронний конюший Ян-Олександр Конєцпольський, який, обіцяючи повернути борг, так його і не повертав.

З тестаменту 1703 р. дізнаємося, що Андрій та Анна отримали у спадок ще одну спірну невирішену справу, так звану “Гданську справу”. У квітні 1701 р. в Гданську помер їхній брат Стефан, який, як і його батько, торгував у портовому місті поташем і селітрою⁶¹. Виконавцями його останньої волі щодо майна були міщани-вірмени Кшиштоф-Ян Мількевич і Миколай-Домінік Бонятович, які без відома і волі Красовських, як спадкоємців, розпорядилися майном на свій розсуд, головню, бездарно його розтративши⁶². Відтак, Андрій та Анна, маючи на руках інвентар речей, відповідні грамоти й інші документи на майно покійного брата, заповіли повернути втрачені кошти у судовому порядку, а потім теж записати їх “на Хвалу Божу”.

Стосовно предметів домашнього вжитку та коштовностей, то після опечатування їх мали оцінити і продати за готівку, а гроші – додати до сум, призначених церквам і монастирям.

Далі брат і сестра Красовські застерігали виконавців, аби їхню останню волю було виконано протягом 12-ти тижнів після смерті останнього з них⁶³. З метою безпеки Андрій та Анна власноручно переписали текст заповіту, один залишили у себе, а другий – передали на зберігання до архіву Львівської капітули. Оксана Вінниченко виявила, що у тестаменті 1703 р. наявна подвійна субскрипція, причому першою підписалася сестра⁶⁴. Крім того у даному випадку унікальною є ситуація з тестацією спільного тестаменту брата і сестри, оскільки документ було написано рукою брата, а підписано обома тестаторами та “асистентом панни Красовської” – Яном Міхалом Паствіцьким⁶⁵. Це без сумніву, суперечить твердженню польської дослідниці Божени Попьолек, що буцімто тестаменти доби бароко, незалежно від станової приналежності їх авторів, за своєю структурою та формою, не мали жодних відмінностей⁶⁶.

Цікавим є той факт, що у 1703 р. тестатори не стали наголошувати чи докладно уточнювати своєї конфесійної приналежності, вочевидь через те, що

⁶¹ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 250.

⁶² Там само. С. 253.

⁶³ Там само. С. 254.

⁶⁴ Вінниченко О. Засвідчення і свідки шляхетських тестаментів... С. 70.

⁶⁵ Там само. С. 74; ЦДІА України у м. Львові, ф. 9, оп.1, спр. 498, арк. 1402.

⁶⁶ Popiolek B. Testamenty mieszczan lwowskich i krakowskich XVII–XVIII wieku / B. Popiolek // Львів: місто–суспільство– культура. Зб. наук. праць / Ред. О. Аркуша. Т. 8. Ч. 1. Влада і суспільство. Львів, 2012. С. 228.

Львівське Ставропігійне братство продовжувало змагатися за свій православний статус⁶⁷. Скоріш за все, шляхтичі не хотіли створювати жодних мотивів для того, аби непокоїти братчиків Ставропігії, які не тільки доглядали за усипальницею православного сеньйора Миколая Красовського⁶⁸, але й уважно організовували поминальні літургії у супровід “великого дзвону”⁶⁹ за упокій померлих із родини Красовських⁷⁰. У спільному тестаменті Андрій та Анна лише зазначили, що на виконання їхньої волі ніщо не повинно вплинути: “*Війна чи мир, унія чи дезунія, втручання сильних світу цього [...]*”⁷¹. Тобто ця єдина рефлексія шляхтичів, певною мірою, ілюструє їх вагання щодо публічного вияву своєї конфесійної приналежності до унії, яку 1700 р. запровадив єпископ Йосиф (Шумлянський) в єпархії, і до якої у 1702 р. перейшли усі львівські передміські братства⁷². Щоправда, цього не скажеш про особний тестамент Анни Красовської 1714 р., в якому вже після переходу Успенського братства до унії (1708 р.)⁷³ і після смерті Андрія (1713 р.) Анна чітко позиціонує себе уніаткою⁷⁴. За спостереженнями Оксани Вінниченко та Ігоря Скочиляса, у першій половині XVIII ст. у середовищі середньозаможної шляхти Руського воєводства, яка належала до Львівського унійного владичтва, конфесійна ідентичність була чітко вираженою⁷⁵. А тому між 1708 та 1713 рр. Андрій та Анна Красовські, як і Олександр Папара, вважали за потрібне вказати, що були народжені “*in fide sancta catholica orthodoxa*”⁷⁶. У тестаменті 1714 р. Анна беззаперечно зізналася, що “[...] *iz iestem w Wierze S[więtej] Prawosławno-Katolickiej zrodzona, w ktorej życie moje prowadziłam, tak w niej umierac oświadczam się, wierząc mocno, u wyznając cokolwiek Cerkiew S[więta] Wschodnia przez Oycow Świętych Bazylego, Grzegorza, Chryzostoma, Athanazego, u innych doktorow swoich do wierzenia podała*”⁷⁷.

⁶⁷ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 254.

⁶⁸ Микола Красовський, як, згодом, і його дружина Анастасія, був похований під вітварем Ставропігійної церкви. Ці усипальниці ще в середині XVII ст. братчики називали “новими домовинами”, які остаточно були винесені у часі Йосифінської касати, коли було запроваджено заборону поховань у середині церков. Див., наприклад: ЮИЛС... С. 17; Барвінський А. Ставропігійська церква Успенія... С. 10–11.

⁶⁹ Карпович В. Дзвони церкви Успіння... С. 180.

⁷⁰ Антін Петрушевич опублікував перелік українських прізвищ, які були вписані до пом’яника Ставропігійного братства (починаючи від 1586 року), серед яких згадувалися Красовські: “[...] *Красовській Стефанъ, Николай 1647 (Стефанъ Несторовичъ нобълнтованъ скончался 1686 июня 29. Красувскій Димитрій, Іоаннь*. Див.: СГРЛ. Т. 1. Львів, 1874. С. 251.

⁷¹ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 254.

⁷² Лазорак Б. Перехід церковних братств Львова до унії у контексті реформи крилосу єпископом Йосифом (Шумлянським) / Б. Лазорак // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих учених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич, 2012. Вип. 3. С. 58–59.

⁷³ Там само. С. 56–58.

⁷⁴ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2.

⁷⁵ Скочиляс І. Галицька (Львівська) єпархія... С. 303.

⁷⁶ Там само. С. 304.

⁷⁷ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2.

Як відомо, Анна пережила всіх своїх родичів. Вона була свідком шведської навали і пограбування міста у вересні 1704 р., а згодом – страшною епідемією 1704–1705 рр., від якої загинуло близько 10 000 мешканців, і яка охопила Львів із новою силою у 1709–1710 рр.⁷⁸

Зважаючи на смерть брата Андрія, а також численні матеріальні втрати у часі Північної війни⁷⁹ та епідемії, вона вирішила кардинально переглянути умови спільного тестаменту 1703 р.⁸⁰ Зауважимо, що аналізуючи наступні після 1703 р. тестаменти Анни Красовської, дослідниця Ніна Шестакова не надала значення основоположному, як на наш погляд, тестаменту від 24 червня 1714 р., який був укладений одноосібно, у часі особливо важкої недуги Анни, а тому містив більш-менш скориговані розміри та напрямки пожертв.

Тестамент віднайдено у фондах Національного музею у Львові імені Андрея Шептицького. Він, імовірно, потрапив сюди з архіву греко-католицької капітули, адже другий екземпляр документа тестаторка передала єпископу Варлааму (Шептицькому)⁸¹.

Формуляр тестаменту 1714 р. містить усталену актову структуру: вступний протокол, контекст (зміст заповіту), заключний протокол (есхатокол). Серед побожних формул є також такі клаузули як арена, диспозиція та деякі частини диспозиції. При цьому остання є доволі розлогою, адже містить розпорядження про жертвування сум, установки стосовно місця поховання тестаторки, записи пожертв для унійних церков, братств мирян, монастирів, шпиталів, шкіл і приватних осіб, інформацію про розподіл майна між близькими, докладний перелік боржників авторки тестаменту, а також визначає опікунів заповіту, тобто ексекуторів.

У диспозиції Анна Красовська переповідає цікаві сюжети зі своєї біографії, зазначаючи однак, що на той момент вона надто переживає, щоб не померти раптовою смертю, яка перестерігає її разом з важкою недугою. У даній редакції осібного тестаменту особливо відчутним є прагнення Анни підкреслити не тільки свої спадкові права, але й переосмислити останні події свого земного життя, зробити своєрідний підсумок, який би відповідав релігійним традиціям.

Попри все, Анна висловила бажання подати останню волю, будучи при добрій пам'яті і здоровому глузді. Авторка зазначила, що до укладення нового

⁷⁸ Charewiczowa L. Kłęski zaraz w dawnym Lwowie / L. Charewiczowa. Lwów, 1930. S. 67–72.

⁷⁹ Початково загальна сума викупу мала становити 400 000 талерів, згодом 300 000, проте за проханням новообраного короля Станіслава Лещинського, Карл XII все ж погодився на виплату лише 100 000 талерів, які міщани Львова заледве спромоглися зібрати. Див., наприклад: Papee F. Historia miasta Lwowa w zaresie z 24 ilustracyami / F. Papee. Lwów, 1894. S. 135. Серед української громади міста основний тягар вкотре взяло на себе Львівське Успенське братство (Шараневич И. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 153–158).

⁸⁰ ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 3091, арк. 1–2; Там само. Ф. 9, спр. 498, арк. 1402.

⁸¹ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 5.

тестаменту її змусило серйозне зменшення кількості рухомого та нерухомого майна, яке свого часу передбачалося для фундування згідно тестаменту 1703 р. Як виявилось, після 1703 р. Анна витратила значну частинку пожитків аби розрахуватися за відкуп під час облоги Львова та сплати обтяжливої військової контрибуції. До всього додалися витрати на поховання брата Андрія. Відтак, Анна змушена була передчасно продати дві кам'яниці, зберігши при цьому кілька боргових зобов'язань на свою користь. Наприклад, пані Краковська ще в 1692 р. позичила в Красовських 5 000 зл. під заставу діамантових і смарагдових коштовностей. Анна передала цей борг на користь унійного єпископа Варлаама Шептицького. Друга боргова застава у розмірі 6 000 зл. перебувала у панів Яблоновських, які, за домовленістю з Андрієм Красовським від 10 січня 1695 р., віддали під заставу різноманітні предмети розкоші: коштовні турецькі каміння, золотий перстень з 16-ма діамантами й одним великим внутрішнім діамантом, позолочену мідницю та ін. До свого тестаменту Анна додала докладний опис про стан цієї застави після Північної війни (публікується нижче, як *документ № 2*). Іншу заставу, до якої належали декілька діамантів і золотий перстень із 4-ма діамантами, було продано за 350 зл. Також пані Красовська нарешті вирішила питання із “Гданською справою”. Натомість, суму в 3 600 зл., отриману 28 жовтня 1701 р. від застави єврейки Рифки⁸², шляхтичка, як виявилось, змушена була передати на відкуп під час шведської облоги⁸³.

Тож, як бачимо, через скрутне матеріальне становище на момент складення заповіту, кошти релігійним установам частково акумулювалися з неповернених боргів. При цьому обов'язки повернути їх і сплатити пожертвування покладалися на виконавців волі міщанки, зокрема, на єпископа Варлаама (Шептицького). Велика кількість боргових застав пов'язана із тим, що в бюджеті родини Красовських ця форма отримання прибутку домінувала. Ще у XVII ст. Микола Красовський, проводячи фінансову реформу у Ставропігійному братстві, почав активно надавати кошти під заставу, що суттєво збільшувало прибутки⁸⁴. Відтак, пройшовши апробацію у братстві, цей фінансовий механізм був адаптований і в його родині.

⁸² Ця лихварка раніше мала справи з братом Анни – Миколою Красовським. Наприклад, у касово-випозичковій книзі Львівського Успенського братства згадується про заставну домовленість між Ставропігійним братством та Рифкою Израєльовою, яка без відповідної карти була укладена 26 липня 1691 р. і принесла братству заробіток у розмірі 46 флоринів. Подібна домовленість відбулася 4 березня 1697 р. Тоді йшлося про передання у заставу братству срібної пушки та персня з трьома рубінами, що принесло прибуток у 84 флорини. 5 жовтня 1697 р. братство отримало від неї 400 флоринів, а 2 січня 1698 р. – 120 флоринів. Хоча були випадки, коли Рифка, займаючись аферами, намагалася уникати сплати коштів, на що часто нарікав Микола Красовський. Див. про це у: *Шараневич І.* Миколай Красовський (Миколай Красувський)... С. 103–104.

⁸³ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2.

⁸⁴ *Капраль М.* Люди корпорації: Львівський шевський цех у XVII–XVIII ст. / М. Капраль. Львів, 2012. С. 105.

Попередні умови тестаменту 1703 р. були майже повністю переосмислені, а сам тестамент скасовано⁸⁵. Водночас релігійна функція тестаменту, навпаки, посилювалася через збільшення числа церковних інституцій, які мали поминати ім'я тестаторки. Зауважимо, що в тестаменті 1714 р. Анна обумовила, що, будучи “*православно-католицькою мирянкою*”⁸⁶, просить усіх, кому передається майно, завжди провадити у церквах і монастирях парастаси та поминальні літургії за упокій її душі та брата Андрія. В тестаменті Анна вдруге підтвердила своє бажання бути похованою поряд із братом у Крехівському монастирі⁸⁷. З цієї причини Анна записала на користь цього монастиря кам'яницю Стрілецьких на вул. Руській. Оскільки серед родичів не було на кого покласти турботу про похорони, у тестаменті Анна особисто звернулася до ігумена Крехівського монастиря, аби той організував поховальну церемонію, а після її смерті й надалі піклувався про організацію поминальних богослужінь під час Великого посту⁸⁸.

У тестаменті 1714 р. перераховані значні грошові суми, леговані майже усім унійним церковним братствам Львова, що зустрічається досить рідко в історії львівських передміських братств⁸⁹. Даний тестамент є яскравим виявом релігійної самоідентифікації Анни Красовської, котра відверто позиціонувала себе мирянкою унійного віросповідання.

Крім цього, в джерелі зафіксовано основні економічні, духовні, соціальні та політичні здобутки роду Красовських⁹⁰, як результат їхньої життєвої діяльності, з усіма успіхами і негараздами. З іншого боку, тестамент дозволяє простежити покращення майнового становища передміських церковних братств та монастирів, які станом на 1714 р. залишалися у скруті. Невипадково Анна заповіла, аби кошти, отримані від продажу батьківських кам'яниць, на загальну суму 1 500 зл., були рівномірно розподілені між братствами та монастирями, вказаними у тестаменті.

Окремі легації з метою постійного відправлення парастасів і поминальних літургій були записані для: 1) монастиря і катедральної церкви Св. Юрія Побідоносця у Львові, а також для каплиці та братства при вівтарі Пречистої ікони Богородиці Терехівської – 2 000 зл.; 2) Унівського монастиря – 1 000 зл.; Скиту Манявського – 1 000 зл.; Крехівського монастиря – 1 000 зл.; Почаївського монастиря – 500 зл.; Золочівського та Підгорецького монастирів – 500 зл.⁹¹

Анна, як і в попередньому тестаменті, легувала Львівському Успенському братству 2 000 зл., з яких щороку братчики мали виплачувати окремо по 30 зл.

⁸⁵ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 1.

⁸⁶ Там само. Арк. 2

⁸⁷ Там само.

⁸⁸ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2 зв.

⁸⁹ Там само.

⁹⁰ *Кривошея О.* Тестаменти як джерело до історії духовенства / О. Кривошея // Гілея (науковий вісник): Збірник наукових праць. Київ, 2008. Вип. 13. С. 126.

⁹¹ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2 зв.

парохам Ставропігійної церкви та Святооуфрієвському монастиреві: “*aby za Duszę moię rodzicow y braci moich przed Maiestatem Boskim zawsze pamiętali, y cotydzien służbę Bożą osobliwą w sobotę w kaplicy mieli*”⁹². Залишок легованих грошей братчики Ставропігійної церкви мали витратити на віск і свічки, які за упокій душі повинні були горіти в парі мідних ліхтариків, подарованих раніше родиною Красовських⁹³. Частина грошей мусила бути витрачена на освітлення вічної лампи перед Успенським вівтарем. Вважалося, що підтримування поминального світла було офірою Богові з боку грішних мирян, а благодать Духа Святого – у символічному згорянні вогню – знаменувала очищення душі померлої особи⁹⁴.

Суму у розмірі 1 000 зл. Анна Красовська легувала на розвиток Львівської Ставропігійної школи, з яких кожної суботи братчики мали видавати студентам по 0,5 талера для закупівлі шкільних дощечок⁹⁵. Залишок легованих грошей школи повинен був забезпечити співання молебнів у каплиці перед чудодійним образом Пресвятої Богородиці, у виконанні студентів школи та безпритульних шпиталю.

Дещо менші суми легацій шляхтичка записала передміським львівським братствам: Св. Онуфрія – 300 зл.; Св. Йоана Богослова – 300 зл.; братствам Богоявлення Господнього, Благовіщення Пресвятої Богородиці, Св. Миколая Чудотворця, Св. Теодора Тирона, Воскресення Христового, Св. Параскеви П’ятниці, Різдва Пресвятої Богородиці “на Тарнавці”, Преображення Господнього, Воздвиження Чесного Хреста та Покрову Пресвятої Богородиці по 100 зл. і по 10 зл. кожному пароху. Для жіночого василіянського монастиря Св. Катерини також було записано 100 зл., а пароху 10 зл.

Легація Анни Красовської серйозно вплинула на фінансово-господарське життя братчиків, оскільки кожного року, згідно її заповіту, у Львові правились поминальні Богослужіння⁹⁶. Цікаво, що маючи подібні легації на поминальні богослужіння, окремі братства часто вдавалися до серйозних заощаджень, оскільки свічки закуповувалися для одних і тих самих поминальних літургій⁹⁷.

Тестамент Анни Красовської був особливо актуальним для розвитку фінансово-господарської системи передміських церков Львова, оскільки після воєнних подій 1704 року пожвавлював діяльність місцевих братств. Особливої інерції надавалося благодійницькій діяльності братств. Скажімо, Анна окремо

⁹² НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 3.

⁹³ Там само.

⁹⁴ Рожко В. Воскові свічки в Божих храмах історичної Волині / В. Рожко // Історія релігій в Україні. Науковий щорічник. Кн. II. Львів, 2005. С. 738–739.

⁹⁵ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 3.

⁹⁶ Див. синодик церкви Благовіщення (1699–1774 рр.) та пом’яник братства Теодора Тирона (1724–1762 рр.) у НМЛ, ф. Ркл., спр. 113, арк. 1–87; Там само. Спр. 570, арк. 1–48.

⁹⁷ Серед львівських передміських братств така ситуація найчастіше простежується у братства Св. Параскеви П’ятниці. Див. касову книгу братства 1660–1710 рр.: НМЛ, ф. Ркл., спр. 553, арк. 56.

легувала 4 500 зл. на користь братських шпиталів Св. Онуфрія, Св. Миколая Чудотворця, Благовіщення Пресвятої Богородиці, Богоявлення Господнього та Св. Параскеви П'ятниці. З цієї суми шпитали повинні були отримувати по 100 зл. щорічно⁹⁸.

Не забула тестаторка і про своїх близьких та далеких родичів. Наприклад, 500 зл. було пожертвовано для дядька Гавриїла Стрілецького з міста Ярослава, котрого, що цікаво, Анна практично не пам'ятала, позаяк бачила лише в дитинстві. Окремо 500 зл. було записано братовій Анастасії Красовській, яка була монахинєю і проживала в Києві⁹⁹. Серед приватних записів найбільшу суму у розмірі 2 000 зл. Анна записала близькому товаришеві її родини Петрові Сем'яновичу. Панні Котовій, як сироті, записано 300 зл., а пані Єлені Томковичевій – 200 зл. Окремо по 500 і 400 зл. Анна легувала двом своїм прислугам, які також називалися Аннами, при цьому старша вже близько 36 років працювала у домі Красовських, а молодша зростала там від малку. Також Анна Красовська передала своїх підданих під опіку катедри Св. Юра, яка мала надалі захищати їх¹⁰⁰.

Завдяки особливим старанням Анни, станом на 1714 р., вона зуміла ліквідувати усі борги родини Красовських. З цього приводу у своєму тестаменті Анна згадала важкий перебіг судової справи із сірадським воєводою Александром Конєцпольським, котрий, будучи уповноваженим у справах спадщини краківського каштеляна Станіслава Конєцпольського, вимагав повернення відсотків від боргу її батька на суму 10 000 зл. Як виявилось, свого часу Станіслав Конєцпольський незаконно оштрафував у Бродях Миколу Красовського на 30 000 зл.¹⁰¹ Саме тому, після смерті батька, Анна разом із братом Андрієм змушені були захищати свої 40 000 на судовому трибуналі, який відбувався у містечку Рознятові (Рожнятові). У захисті прав Красовських серйозно допомагала львівська капітула, яка зуміла zorganizувати збір необхідних коштів, що врешті закінчилося розв'язкою у 1713 р. на засіданні львівського гродського суду. В цій нелегкій справі Анна змушена була додатково розпродати частку майна. Та пропри все жодних боргів за нею до кінця її життя не залишилося¹⁰².

Невипадково, авторка головним гарантом своєї волі призначила єпископа Варлаама Шептицького, який зобов'язався після її смерті клопотати за вчасне та ретельне виконання всіх приписів тестаменту. Потрібно підкреслити, що Анна вже довгий час була монахинєю і мала особливі стосунки із львівською катедрою, яка не раз їй допомагала в немочах і духовній розвазі.

Вдалося з'ясувати, що після смерті Анни Красовської поминання імен її батьків та братів ревно виконувалися як у монастирях, так і братських церквах.

⁹⁸ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 3 зв.

⁹⁹ Там само.

¹⁰⁰ Там само.

¹⁰¹ Там само.

¹⁰² Там само. Арк. 3 зв. – 4.

Це підтверджується відповідними записами у пом'янику Крехівського монастиря, де над похованнями Андрія та Анни щороку проводилися панахиди¹⁰³. Подібний запис, який вступив у дію одразу після смерті Андрія, містився у пом'янику Почаївського монастиря¹⁰⁴. Але чи був такий запис у пом'янику Унівського монастиря поки-що не вдалося з'ясувати, оскільки на сьогодні нам відомо лише про зміст давнього пом'яника¹⁰⁵. Поминальні записи зустрічаємо також у Анамнезисі Ставропігійного братства¹⁰⁶. Загалом, це були унікальні записи імен роду Красовських, які культивували у християнському середовищі парафіян історичну пам'ять про культурно-релігійні заслуги родини Красовських.

Завершується тестамент есхатологом (підписи свідків та авторки, у супроводі особистих печаток). Тестамент засвідчувався особистими підписами та печатками: Анни Красовської, львівського владыки Варлаама Шептицького, підчашого Чернеховського і львівського міського писаря Станіслава з Погорець Коритка та львівського земського регента Олексія Мсцівуйовського¹⁰⁷.

Щедрий тестамент Анни Красовської безумовно вплинув і на діяльність малярського середовища у Львівському Ставропігійному братстві, яке, враховуючи практику поховання та поминання померлих, зобов'язало одного з малярів виконати натрунний портрет однієї з найвідоміших парафіянок Успенської церкви братової Анни, дружини Миколи Красовського – Анастасії. В літературі побутує припущення, вперше висловлене М. Голубцем і В. Свенціцькою, що портрети родини Красовських міг виконувати львівський маляр кінця XVII – початку XVIII ст. Олександр Ляницький (так само міг виконати портрет Миколи Красовського, а також розмалювати інтер'єр його кам'яниці)¹⁰⁸. Вірогідно, взірцем для натрунного портрета слугував прижиттєвий портрет Анастасії (перед 1714 р.), що підтверджує виняткова життєвість величного образу шляхтички. Зауважимо, що оскільки під час поховальної церемонії домовина завжди була закритою, прощальні слова і погляди мирян адресувалися безпосередньо натрунним портретам¹⁰⁹. Натрунний портрет Анастасії на

¹⁰³ Шараневич І. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 165.

¹⁰⁴ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 253.

¹⁰⁵ Мицько І. Давній унівський пом'яник / І. Мицько // Actes testantibus. Ювілейний збірник на пошану Леонтія Войтовича / Відпов. редактор Микола Литвин (Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Збірник наукових праць. Вип. 20. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України). Львів, 2011. С. 479–495.

¹⁰⁶ Шараневич І. Николай Красовский (Миколай Красувский)... С. 165.

¹⁰⁷ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 5 зв.

¹⁰⁸ Голубець М. Українське малярство... С. 288; Свенціцька В. Іван Руткович. Історія Українського мистецтва / В. Свенціцька. Т. 3. Київ, 1964. С. 183; Рубан В. Портретний живопис / В. Рубан // Історія Українського мистецтва: у 5 т. / НАН України, ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; гол. ред. Г. Скрипник; ред. т.: Д. Степовик. Т. 3. Київ, 2011. С. 619–620.

¹⁰⁹ Традиція виготовлення т.зв. натрунних портретів була запозичена з польської духовно-релігійної практики, зокрема, з похоронного обряду "погребених помп", з якими ховали людей шляхетного стану. В руській традиції натрунні портрети з'явилися наприкінці XVII ст. Ці портрети малювалися на металевих дошках – мідних, залізних, рідше срібних. Вони закріплювалися на

сьогодні є добре відомий в історіографії, оскільки був опублікований у кількох виданнях, кращим з яких вважається публікація 1981 р. під редакцією П. Білецького¹¹⁰.

Зауважимо, що перед своєю смертю у 1717 р. Анна Красовська двічі (червень 1716 р. і травень 1717 р.) доповнювала тестамент 1714 р. незначними уточненнями¹¹¹. Усі без винятку заповіти Анни Красовської засвідчені її власноручним підписом і перстеневою печаткою з гербом Ястшембець, і тільки в останньому тестаменті містилася приписка монаха-сповідника: “*З воле п. Красовской слабой яко споведник подписуюся рукою власною иеромонах Теофиль*”¹¹².

Отже, тестамент Анни Красовської 1714 р. суттєво доповнює наші уявлення про одну із найавторитетніших родин української національної громади Львова, представники якої впродовж майже 200 років не тільки формували середовище Львівської Ставропігії, але й культивували своєю діяльністю всі необхідні ідеї спрямовані для забезпечення тягlosti української культурно-релігійної традиції, розвитку книгодрукування, поширення освіти тощо. Водночас у співставленні з попередніми фінансовими даними, джерело дозволяє простежити майнову еволюцію роду Красовських принаймні до 1714 р., коли через численні внутрішньородинні та загальнополітичні чинники кількість статків зменшилася у кілька разів. При цьому, варто зауважити, що авторка наприкінці свого життя не розглядає залишене їй у спадок майно як світську спадщину. Навпаки, Анна з позицій християнської любові перетворює його на численні фундації та побожні записи, головний задум яких полягав у максимальній підтримці унійної катедри, частковій реабілітації крилошанських храмів і конфраатерній, а також сприянні діяльності потужних монастирів Львівської єпархії. На завершення варто зазначити, що внутрішні переживання авторки, записані у тексті джерела, явно вказують на виразну українську/руську ідентичність Анни Красовської, яка, особливо у часі Північної війни, серйозно перейнялася долею української громади міста. З іншого боку їй притаманне глибоке унійне віросповідання, яке відображене у джерелі в її щирих взаєминах із владикою Варлаамом (Шептицьким), якому вона довірила свій заповіт, і якого називає “*своім паном пастером та доброчинцем*”¹¹³.

Документи (тестамент 1714 р. і додаток – випис про боргову заставу 1695 р.) вперше вводяться до наукового обігу, а їхні рукописні польсько- і латиномовний тексти

торець труни і, відповідно, мали шестикутну форму. Див. докладніше: Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII–XVIII століть / П. Білецький. Київ, 1981. С. 71. Див. також каталог: Vanitas. Portret trumienny na tle sarmackich obyczajow pogrzebowych / Red. Dziubkova J. Poznac, 1996–1997.

¹¹⁰ Білецький П. Українське мистецтво... С. 137.

¹¹¹ Шестакова Н. Родини стрілецьких і Красовських... С. 248.

¹¹² ЦДІА України у м. Львові, ф. 201, оп. 4, спр. 3091, арк. 12.

¹¹³ НМЛ, ф. Ркл., спр. 920, арк. 2, 5.

публікуються згідно з прийнятими археографічними правилами, зі збереженням мовних особливостей оригіналу. Водночас текст розбито на абзаци. Уніфікацію великої/малої літер і розділових знаків проведено, в основному, за сучасними вимогами. Скорочення розкрито у квадратних дужках. Датування та порядок чергування документів укладено згідно оригіналу.

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1714 р., червня 23. Львів. –

**Тестамент львівської міщанки Анни Красовської
для унійних церков, монастирів, мирянських братств, шкіл та шпиталів
(стиль збережено)**

[арк. 1]

W Imie Boga w Troycy Swiętej Jedynego

Ja, mizerna, niegodna grzesznica Anna Krasowska, urodzonych niegdy godney pamięci Stefana Krasowskiego y Zophiey Strzeleckiey małzonkow corka, a nie dawno zmarłego Jego M[os]ci Andrzeia Krassowskiego siostra rodzona y dobr wszystkich, tak po ukochanych rodzicach, iako y po przereczonym J[ego] M[os]ci Panu Andrzeiu Krassowskim, y drugich braci moich rodzonych pozostała successorka, czuiąc się bydz w litach wieku mego podeszłego osłabiała, a czasu y godziny zycia swego doczesnego nie wiedząc, aby kiedy nie spodzianie smierci na wszystkie ludzie z grzechu iednego wynikniona, nikogo na swiecie niemająca na mnie nastąpiła, y swoiey nad zyciem moim nie wykonała zawziętosci. A tak w miłosierdziu wielkim y nie wypowiedzianym Stworcy y Odkupiciela mego nadzieię pokładaiąc, y do woli iego Swiętej stosuiąc się, puko iestem przy dobrym umysle, baczeniu, pamięci, y zupełnym rozrządku. Takową ostatnią woli moiej przeszły moj testament w roku 1703 we Lwowie die 12 9bris, ieszcze przed expugnacyą y ruinami miasta tutejszego Lwowa przez Szwedow, wraz zpomienionym niedawno zmarłym bratem moim, będąc przy dobrej nie naruszonej iako teraz substancyi uczyniony, y z pewnych na ten czas reflexy w depozyt y schowanie Przeswiętej Kapituły Kosciola Rzymского Lwowskiego pravia oddania, kiedy potrzeba będzie cautione przez nas dany cassuiąc; a zatym woli y dyspozycyi pomienionego brata mego immediate przed smiercią, kiedy tegoz testamentu dla melioracyi odmienienia, stante alio iuz przez zniszczenie fortunki naszej statu. Affektuiąc od Przeswiętej Kapituły miec na ten czas na tylko regwizycy nie mógł, przy godnych ludziach do tego uzytych wyrazonej za dosyc czyniąc. Zwazywszy wszelką chudobkę moię teraz znajdującą się, bo iakowa się tylko z dobrotliwej Łaski Boskiej za staraniem rodzicow w summach, srebrze, ułocie, y innych ruchomosciach znajdowac mogła, a przez te nie szczęśliwe czasu osoblive podczas szwedzkiej przez ciężkie przy nie znosnym tegoz brata mego więzieniu, okupy y segwestracue, a potom następujące coraz contrybucye zniszczona y zgubiona, ze iuz zprzedaiąc rozne ruchomosci sposob wyzywienia wzięliśmy y iuz iedynę kamienicę pozostałą dla dalszego pozywienia y

[арк. 1 зб.]

znieszczenia roznych długow podczas powietrza y po powietrzu takze, y na expensa pogrzebowe pomienionego brata mego zaciagnionych zprzedac musiałam. Zaczym tylko reszte zastawow przy mnie po rabunku szwedzkim przez pomienionego brata mego uchronione, znajduiacesię. Toiest naprzod Jasnie Swieconej Jego M[os]ci paniej Krakowskiej sztuka dyamentowa z szmaragdami in anno 1692 zastawna w summie złotych pięć tysięcy z prowizyą. Ktora to sztuka oddana iest Jasnie oswieconego Jey M[os]ci paniej Krakowskiej, a tę

pomienioną summę złotych pięć tysięcy przeiął na siebie Jasnie Wielmożny Jego M[os]c Ociec Barlaam Szepticki Episkop Lwowski, Halicki, Kamieniecki, Archymandryta Uniiowski MWM Pan Pasterz Dobrodziej według assekuracyi mnie od Jego M[os]ci de data die 25 januari anni presentis danej. Drugi zastaw Jasnie W[ielmożnich] Ich M[oscio]w Panow Jabłonowskich, ten od Jasnie Swieconego J[ego] M[osci] Pana Krakowskiego rodzica Ich M[oscio]w przez ręce W[ielebnego] niegdy J[ego] M[os]ci Pana Zamoyskiego horążego łomzynskiego, u n[ie]b[oszczy]ka brata mego w summie złotych pułdwanasta tysięcy in anno 1695 die 10 januari zastawiony. Rządów cztery pozłocistych, kalkan jermowy kamieniami tureckimi osadzony. Dwa koncerze pozłociste srebrni turkusami sadzone. Perscien złoty dyamentowy maiał w sobie szesnascie dyamentow, a we srodku większy rznięty dyament. Miednica pstrozlocista wielka z abrysem damy siedzącej na wielbłądzie według prazenty w grodzie Lwowskim w sobotę w wigilię Narodzenia S[więtego] Jana Krzciela roku terazniejszego 1714 uczynioney y zapisaney. Trzeci zas koncerz na wiwendę przadalismy według taxy za zł[otych] trzysta pięćdziesiąt. Do teyze zastawy nalezy y kita dyamentow, pierscien złoty o czterech dyamentach, y spina do pasa rubinowa, als petlice z dwuma szafirami. Tosmy zastawili z n[ie]b[oszczy]kiem bratem moim u n[ie]b[oszczy]ka J[ego] [Mosc]i Pana Bogdanowicza we dwaset byłych talerach cum provisione według karty danej na swoię gwałtowną potrzebę (ale na to iest protestacya w grodzie tuteyszym o wyciągnięciu nie słuszney prowizyi nad prawo) ze się zas niechciał tą zastawą nieb[oszczy]k J[ego] [Mosc] Pan Bogdanowicz kontentsam dodałam swoje własne dwa sznury pereł kałakuckich, piersonek o iednym dyamencie y iglicę dyamentową we srodku szafir. Ktore to kleynociki troie, te moje własne leguię tey osobie ktora będzie odemnie produkowała moię kartę, aby iey wydane były przy wykupnie od sukorow n[ie]b[oszczy]ka J[ego] [Mosc]i Pa[na] Bogdanowicza, u ktorych to zastawow ta zostaw aco zł[otych] 200, kopykami pozyczylismy z bratem moim u tegoz n[ie]b[oszczy]ka J[ego] [Mosc]i P[ana] Bogdanowicza, to na to szurt koski wzięła N[ie]b[oszczy]ka Bogdanowicza zona, kosztuiący we Gdansku dobrej monety sto złotych y z tych

[арк. 2]

kopieek kwita. Trzecia zastawa J[asnie] W[ielmożnego] J[ego] [Mosc]i Pana pisarza polnego koronn[ego] in anno 1701 die 28 octobris przez Ryfkę zydowkę zastawiona w summie złotych trzy tysiące szescset kapitalney summy. Ta wrabunek dostała się szwedom, tylko sposobem dziwnym przy rabunku zastała się ochroniona miednica wielka srebrno pozłocista okrągła z abrysem osoby na wozie tryuphalney siedzącej. Te in casu nie wykupienia leguię do cerkwi mieyskiej lwowskiej (w nagrodę lamp srebrnych od nas teyze cerkwi oddanych, a od szwedow zabranych) na lampy do dispozycyi szlachetney confraterniey teyze cerkwi, albo tez pieniądze iezli wykupią maiał cedre na lampy. Tym zas testament wyrazam dyspozycyą z tych zastawow tak względem zbawienia duszy moiey y tey mizerney substancyi po mnie będącej, y z przytomnością nizey podpisanych przyziaciół do tego uproszonych, zdrowa na ciele y umysle będą ani przymuszona czynię stanowienie.

A naprzod nadewszystko serdecznie dziękuię Bogu Wszechmogącemu w Troycy Świętey Jedynemu Stworzycielowi y Odkupicielowi moiemu, iz iestem w Wierze S[więtey] Prawosławno-Katolickiey zrodzona, w ktorey zycie moje prowadziłam, tak w niey umierac oswiadzam się, wierząc mocno, y wyznaiąc cokolwiek Cerkiew S[więta] Wschodnia przez Oycow Świętych Bazylego, Grzegorza, Chryzostoma, Athanazego, y innych doktorow swoich do wierzenia podała. A przytym Boga mego prosząc przez przyczynę Przenayswiętszey Panny Matki Jego, y wszystkich Świętych Patronow moich zasługi, aby mi grzechy moje, iakemi tylko Maiestat Jego obrazilał przez nieprzebrane Miłosierdzie Swoie y Łaski odpuscic raczył, a duszy moiey

bydż miłosiernym podług wyroku Swego. Iz nie przyszedł wzywac sprawiedliwych ale grzesznych, y dac z pamięcią umierac w zalu za grzechy moje na ubłaganie Maiestatu Swego, a dostapic uczestnictwa sprawiedliwym w niebie zgotowanego. Onemu dusze moię nad którą nie mam nic droszszeego przez ręce Przenayswiętszey Panny y wszystkich Świętych zwłaszcza Anioła Stroza mego y Patronki moiey Anny S[więtey] pokornie polecam, y w Rany Jego Przenayswiętrze oddaie. Ciało zas moje grzeszne pozegnawszy się z tym swiatem doczesnym ziemi, zkąd swoy ma początek w depozyt oczekiwania Zmartwychwstania swego dnia ostatniego Sądu Boskiego. Prosząc Ich M[oscio]w Panow exekutorow testamentu mego nizej specyfikowanych, a zeby do monasteru Krechowskiego, gdize także ciało w swyz mianowanego brata mego odpoczywa, odwiezione, y tam przystoynym obrzędem przy nabozenstwie zwyczajnym Cerkwi Bozey pogrzebione pochowane było.

Pamiętaiąc przytym aby po smierci moiey, tak moią iako Antecessorow moich y braci dusze [арк. 2 зб.]

niebyły przed Panem Bogiem w Ofiarach Świętych y modłach przepominane, ale nelezyte swoje pomieyscach świętych w potomne czasy miały susfragia. Pozostałą substancykę moię tak z stoiących dobr iako y z wykupna tych zastawow wzwyw wyrazonych. Takową na te pobozne za duszę moię y antecessorow moich legacye czynie dyspozycyą y ordynacyą.

Kamienicę Strzelecką nazwaną tu we Lwowie na ulicy Ruskiej leżącą całą y zupełną iako się w sobie znajduie, nie zawiedziona, prawem wieczystym nam po rodzicach należąca; stosuią się tez w tym y do woli brata mego swiezo zmarłego przed smiercią przy ludziach wyrazoney, pomienioną manasterowi Krechowskiemu zapisuię wiecznemi czasy, iako iuz rezygnacyą w grodzie Lwowskim in rem tych W[ielebnych] Oycow teraz y na potym będących zeznałam. Oraz dyspozycye wszelkie do teyze kamienicy reguluiące się, do rąk Przewielebnego w Bogu J[ego] Mo[s]ci Oyca Ihumena tegoz monastera Krechowskiego przy urzędowey iego do teyze kamienicy intronissyi oddałam. Upraszaiąc tychze W[ielebnych] Oycow teraz y na potym będących, y straszliwym sądem obowiazuiąc. A ze ta nasza teraznieysza Legacya, a ichze którą mi teraz przyrzekaia, obligacya, wiecznemi czasy nie upadała: dusze nasze przez Sorokowsty y Ofiary Święte ratowane, y nigdy przed Maiestatem Boskim nie przepominane były, wczym sumnienie Przewielebnego J[ego] [Mos]ci Oyca Ihumena y W[ielebnych] Oycow Sobornych, teraz y na potym będących obliguę. A zeby ten swoy oblig mnie teraz dany nie naruszenie trzymali, y conserwowali wiecznemi czasy. Przy tym do innych cerkwi y monasterow, a zeby zawsze parastasy y liturgie Święte za duszy nasze odprawowane były, jako to:

Do monasteru y cerkwi Świętego Jerzego Kathedralnej Lwowskiej, do kaplicy Obrazu Nayswiętszey Panny Trembowelskiej Oycow zapisuię złotych dwa tysiąca.

Do monasteru Uniowskiego złotych tysiąc.

Do monasteru Skitskiego złotych tysiąc.

Do monasteru Poczaiowskiego złotych pięćset.

Do monasteru Złoczowskiego y Podhoreckiego złotych pięćset.

Do cerkwi mieyskiej Lwowskiej Usznienie Przenayswiętszey Panny na Wyderkaff

[арк. 3]

złotych dwa tysiąca leguię. Szlachetney Confraterniey teyze cerkwi, z ktorzych aby co rok wiecznemi czasy Oycow przy cerkwi teyze mieyskiej zostaiącym po złotych trzydziesti, y do S[więtego] Onofrego także po złotych trzydziesti dochodziło, aby za duszę moią, rodzicow y braci moich przed Maiestatem Boskim zawsze pamiętali, y cotydzien Służbę Bożą osobliwą w sobotę w kaplicy mieli. Ostatek z prowizyi na wosk na swiece do pary lichtarzow wielkich, naszych, mosięznych, oddanych do teyze cerkwi y przed ołtarz pobozny Nayswiętszney Panny, także y na oliwę do lamp obracało się. A do szkoły na studentow y pauperow leguię złotych

tysiąc, teyze wzwyz mianowaney szlachetney confraterniey tak iednak, aby z prowizyi kazdey soboty wydawała po pułtalera im na wikt. Ostatek na leguminę. I kazdey soboty aby zawsze nie ustawał moleben w kaplicy przed cudowym obrazem Nayswiętszey Panny spiewany od tychze studentow y pauperow za duszę nasze W.Czi[...].

Do monasteru Świętego Onofrego leguię złotych trzysta.

Do monasteru S[więtego] Jana Bohosłowa pod wysokim zamkiem zł[otych] trzysta.

Do dziesiąciu cerkwiow po przedmiesciach, to iest:

Do Zwiastowania Nayswiętszey Panny złotych sto, a duchownemu złotych dziesięć.

Do Bohoiawlenia złotych sto, a duchownemu tamecznemu zł[otych] dziesięć.

Do S[więtego] Mikołaiia zł[otych] sto, a duchownemu złotych dziesięć.

Do S[więtego] Teodora zł[otych] sto, a duchownemu złotych dziesięć.

Do Zmarłychwstania Panskiego złotych sto, a duchownemu zł[otych] dziesięć.

Do S[więtych] Piatnic złotych sto, a duchownemu złotych dziesięć.

Do Narodzenia Nayswiętszez Panny na Tarnawkę zł[otych] sto, a duchownemu zł[otych] dziesięć

Do Czestnoho Kresta złotych sto, a duchownemu złotych dziesięć.

Do S[więtey] Pokrowy złotych sto, a duchownemu złotych dziesięć

Do monasteru panienskigo Lwowskiego zł[otych] sto, duchownemu zł[otych] dziesięć.

Dla czego obliuię y upraszam Ich M[osciow] Oycow Duchownych, aby po moiey smierci za duszę moię y rodzicow Sorokousty odprawowane były, y przed Maiestatem Boskim zawsze przy ofiarach bez krewnych nie zapominało. Do pięciu szpitalow toiest:

[арк. 3 зв.]

Do pięciu szpitalow S[więtego] Onofrego, S[więtego] Mikołaiia, Zwiastowania Nayswiętszey Panny, Bohoiawlenya, y S[więtych] Piatnyc po złotych sto do kazdego, czyni zł[otych] 500.

Aze krewnych maiąc po rodzicach, iako to, w Jarosławiu z domu Strzeleckich Pana Gabryela Strzeleckiego, nie przepominając onego, leguię zł[otych] czterysta.

Do Kiiowa Jey M[os]ci pannie Anastasyi Krassowskiey bratowey zakonnicy moiey leguię złotych pięćset.

Takze. J[ego] M[os]ci panu Piotrowi Siemianowiczowi y successorom iego, tak ob affinitatem, iako osobliwie in rekompensam zyczliwosci, uczynnosci y zatyg onego ku domowi naszemu, y mnie samey swiadczonych, przy podziękowaniu, y na dalszy czas onego zachęcając y upraszając leguię złotych dwa tysiąca.

I panie Kociowey jako sierocie leguię złotych trzysta.

I pannie Helenie Tomkowiczownie złotych dwiescie.

Sługom dwom moim Annom, z ktorych starsza trzydziesci y kilka lat na usłudze będąc. Druga młodsza, kilkanascie lat od młodosci będąc zrosła w domu naszym. Iako te obiedwie wiernie się zyczliwe y pociwie na usługach swoich zachowały. Leguię starszey złotych pięćset, a młodzey złotych czterysta, y oddanię onych w opiekę przenaywielebnieyszey Kapituły Ritus Graco Uniti cerkwi katedralney lwowskiey, aby ich w protekcyi mieli, y krzywdy zadney im czynic nie dopuszczali.

Długow zadnych nikomu obrachowawszy się dobrze nie winnam, iako y niebosczyk brat moy nie winię, bo cokolwiek komusmy byli winni, zapozyczając się w ciężkich naszych przez te nieszczęśliwe czasy okolicznosciach. To teraz zprzedawszy kamienicę pooddawałam, y popłaciłam wszystkie długi. Owszem my mamy słuszny y prawdziwy dług u jasnie Wielmozne[g]o J[ego] M[os]ci pana Alexandra Koniecpolskiego woiewody Sieradzkiego, iako successora dobr niegdy Świętey Pamięci Jasnie Wielmoznego J[ego] M[os]ci Stanisława Koniecpolskiego kasztelana Krakowskiego, ktory oycy mego niewinnie za duke hospodara

Wołoskiego w Brodach na trzydziesti tysięcy summy zabrał, y na częste regwizycye tegoz oycy naszego, y nas sammych nie uspokoił, ode dnia, do dnia prolonguiąc, y na obietnicach trzymając, w znaczne ztąd expensa na dziesięć tysięcy wprowadził. Na co są dowody oczywiste y processa prawne na Rozniatowie miasteczku przewidzione trybunalskie

[арк. 4]

exekucye, impugnaty y remissy. Więc aby ta summa czterdziesti tysięcy złotych pracą y potem oycy naszego nabyta nie ginęła. Dla tegośmy się z bratem nieboszczykiem w protekcją Przeswietney Kapitulie Kosciola Rzymskiego Lwowskiey oddali, aby tę summę windikowali, tak teraz przy winney unizonosci supplikuię Ich M[os]ciom dobrodzieiom moim, o tę z łaskę y protekcją sieroctwa moiego, a zeby takową moją przyięli do windykacyi pretensyą, y one powagą swoią y promocyą, czyli przez przyjacielia windikowali. Windikowaney naprzod sobie za expensa, y in vim Gratitudinis za prace trzy tysiące z teyze odebraney y windikowaney summy wytracili. A potem w puł rozdzieliwszy iedną połowę na koscioly, osobliwe do Kapituly Lwowskiey Loretu Nayswiętszey Panny także y szpitalow Ritus Romani. A drugę połowę do depozytu Jasnie Wielmoznego J[ego] Mo[s]ci Oycy episkopa lwowskiego pasterza y dobrodzieia mego na auctią proportionaliter do teraznieyszych wzwyż pomienionych legacyi oddali jako przy nie omylney nadziei tey łaski Ich M[oscio]w, y miłosciwey protekcji iuz cessyą teyze pretensyi prawa y przewidzionego processu w grodzie Lwowskim Ich Mosciom uczynię, przepraszaiąc iako nay unizeniey, ze gotowey summy, iako oczywista y prawdziwa teraz we wszystkim sierota nie leguię. Bog sam przed ktorego Straszliwy Sąd idę, wie, ze nie mam, tylko to. Czym teraz disponuię. Wszystkie substancya Ktora przed tym była przepadła, iako się wyzey namieniło zginęła.

Z dobr zas ruchomych zadney czynic dyspozycyi nie mogę y nie czynię. Bo co było tylko w zastawach, w złocie, srebrze, pieniądzech gotowych, y innych sprzętach domowych, to wszystko iako iuz namieniłam przez inkursye szwedzkie, potym powietrze, y ciężkie contrybucye, zginęło y przepadło. Ostatek pro victu et amictu y na rozne expensa domowe się obrociło. A iako prawdziwie y istotnie szwedzi zabrali y zrabowali. Na tosmy z bratem nieboszczykiem na sądach grodzkich lwowskich corporaliter z swiadkami przysięgali. Cokolwiek zas tego w zastawie u naszym, mogło się z rąk drapieznich wychwycic y conserwowac, te wszystkie zastawne srebro pozostało y znajdujące się przy mnie, iako w grodzie Lwowskim, wprzod roku 1713 premissa manifestatione teria secunda post dominicam exandi, a potym

[арк. 4 зб.]

teraz powtornie roku tego, iakom wyzey wyraziła. Prezentowałam y iako prawdziwie, y oczywiscie to wyraziłam. Nic anic nie zataiłam, zaraz tam ze summieniem dobrze obrachowawszy się. Przysięgą ztwierdziłam, jako o tym obszerniey ekstrakt wydany opiewa, taky teraz idąc przed straszliwy Sąd Boga mego toz potwierdzam, y poprzysięgam, ze tak, a nie inaczey iest. Te tedy zastawy y srebro pod przysięga wyrazone daię, y oddaię w moc, y zupełną dyspozycyą tegoz pasterza dobrodzieia mego Jasnie Wielmoznego Jego M[os]ci Oycy episkopa lwowskiego, in ordine do dyspozycyi na legacye wzwyż opisane, y pomnozenia ztąd Chwały Boskiey za dusze nasze y antecessorow naszych, aby po mieyscach Świętych mieczna była pamiątka. Pomiarkuię to dyspozycyą tegoz pastera y dobrodzieia Mego. O co pokornie supplikuię.

I tak tę moją ostatnią testamentalną wolą koncę. Jako z iedney Prowidencyi Boskiey, y z miłosciwey nad sierotami Łaski tegoz Pasterza iuz nie raz w tych nie szczesliwych czasach y sieroctwie moim, skutkiem samym swiadczoną. Tak y w dalszy czas poki ieszcze Pan Bog z Łaski swoiey Świętey zycia uczczy, w osobliwą iегоz oddaię się opiekę, przy niey y z nią, iako samą rzeczą uznawam, zyię y zyc pragnę. A potym za naypierwszego y osobliwego tego testamentu ostatniey woli moiey exekutura, pokornie do nog upadzsy pasterskich upraszam.

Przepraszając ze tak niespecznie w tym nad wolą iego pasterską sierota odwazam się y przykrzę. A przy tym y nayprzewieliebniejszą kapitulę Ritus Greco Uniti cerkwi Kathedralney Lwowskiey S[więtego] Jerzego do tegoz testamentu mego za opiekunow patronow z powinną submissią przybieram y upraszam, pokornie suplikuąc, a zeby ten nienieyszy testament y dyspozycya, iako prędko dusza moia z woli Boskiey z Ciałem rozłączy się, tak ciało moie, aby długo nie leżało, ale do monastera Krechowskiego zawiezione, y ziemi przy należyтым pogrzebie oddane było. Legacye z windykowaney summy wzwyz wyrazoney tak za duszę moię na święte naznaczone, iako inne wszelkie opisane y wyrazone (Salvis Expensis na pogrzeb, y odwiezienia ciała mego grzesznego do monasteru

[арк. 5]

Krechowskiego) nie odwołocznie oddane y podzielone były, y wszystkim osobom tey moiey woli za dosyc się stało. Inaczezy iesliby kto tey woli moiey teraz wyrazoney przeczył, y onę wrzuczac chciał, takowego kazdego przed Sąd Straszny Boski powołnię, gdyz nie cudzemi, ale własnemi moiemi dobrami od rodzicow moich kochanych nabytem disponowałam. Ktory to testament dla tym większey wagi, wiary, y pewnosci Ręką własną przy piecięci moiey y podpisach Ich Mosciow panow przyziaciół do tego testamentu uproszonych podpisuię y aktykuię. Zeby zas respektem niego zadney napotym nie było trudnosci, jeden, przy mnie samey zachowuię, a drugi słowo w słowo przepisany, y ręką moią własną takze podpisany, do depozytu Jasnie Wielmoznego, Jego Mosci Oycy Barlaama Szeptickiego episkopa Lwowskiego, Halickiego, Kamienca Podolskiego, Archimandryty Uniiowskiego, pasterza y dobrodzieia mego oddaie. Tą iednak kondycją aby zapierwszą regwizycją moią, gdy tego potrzeba wyciągac będzie, dla poprawienia y odmienienia, albo diminucyi lub tez auctiey tego testamentu woli moiey ostatniey, według upodobania mego, aby kazdego czasu był, bez mnie trudnosci y z włoki oddany. A to pod nie waznoscią tego testamentu (Strzez (Boze iakiey trudnosci) w nie oddaniu onego dla odmienienia. W tym salwę zachowuię sobie, y ostrzegam, iezeli Pan Bog przedług wieku, aby mi wolno było tenze testament dobrowolnie uczyniony, kiedy kolwiek zechę, podniesc; Cassowac, maliorowac, annihilowac, albo inny

[арк. 5 зв.]

zordynowac, lubo ceduty napisania do tegoz testamentu onę incorporuiąc, albo zaparagrafowania punktu iakiego w tymze testamencie pleno in robore reservando według okolicznosci czasu y mieysca. A iezliby do tego nie przyszło, aby ten swoię moc y wagę zupełną we wszystkim miał y exekucją nie naruszenie otrzymał uprastam pokornie. Działosię we Lwowie die 23 Juniy Anno Domini 1714 to.

Anna Krasowska

Відтиск сургучевої печатки

B[arlaam] Szepticki ep[isko]p Lwow[ski],
H[alicki], K[amienca] P[odolskiego],
Arch[i]m[andryta] Un[iio]w[ski]

Відтиск сургучевої печатки

Stanisław z Pochorec Korytko
podczaszy czerniechowski, pisarz
grodzki lwowski, iako Prot. Mpp.

Відтиск сургучевої печатки

Alex[ander] Ant[oni] Msciwuiowski
regent ziemski lwowski,
jako przyziaciел proszony

Відтиск сургучевої печатки

НМЛ, Ф. Ркл., спр. 920, арк. 1–5зв. (Оригінал. Рукопис)

№ 2

1714, червня 26. Львів. –

Випис про боргову заставу Андрія Красовського від 20 січня 1695 р. та її становище після шведської облоги Львова

Na zastaw Jasnie Wielmoznych Ich M[oscio]w p[ano]w w[o]jewod]y ruskiego y chorążego w kor[onie] in An[no] 1695 d[ie] 20 januarij wyliczonych zł[otych] 11 500.

1mo. Dzban ieden otrzech garczach pstro słocistych	– niemarz	
2do. Para butelow suto złocistych z łancuszkami	– niemarz	
3. Jedna nalewka pstro złocista	– niemarz	
+4. Kałamarz srebrny o grzy[ien] 12	– niemarz	
5. Dwie szable glachmalone tureckie	– niemarz	
+6. Dukat złoty o czerwonych 91	– niemarz	
NB. 7. Para perscini diamentowe	– niemarz	}
NB. 8. Kita diamentowa	– niemarz 1200	
NB. 9. Pas w tablicach rubinami sadzony alias spina	– niemarz	
10. Kałkan sermowy kamieniami tureckimi sadzony		
11. Koncerzow trzy	tego niemarz przedła	
12. Rządow cztery husarskich, turecką robotą trzy, a 1 – polską	800	
13. Miednica pstro złocista wielka.		

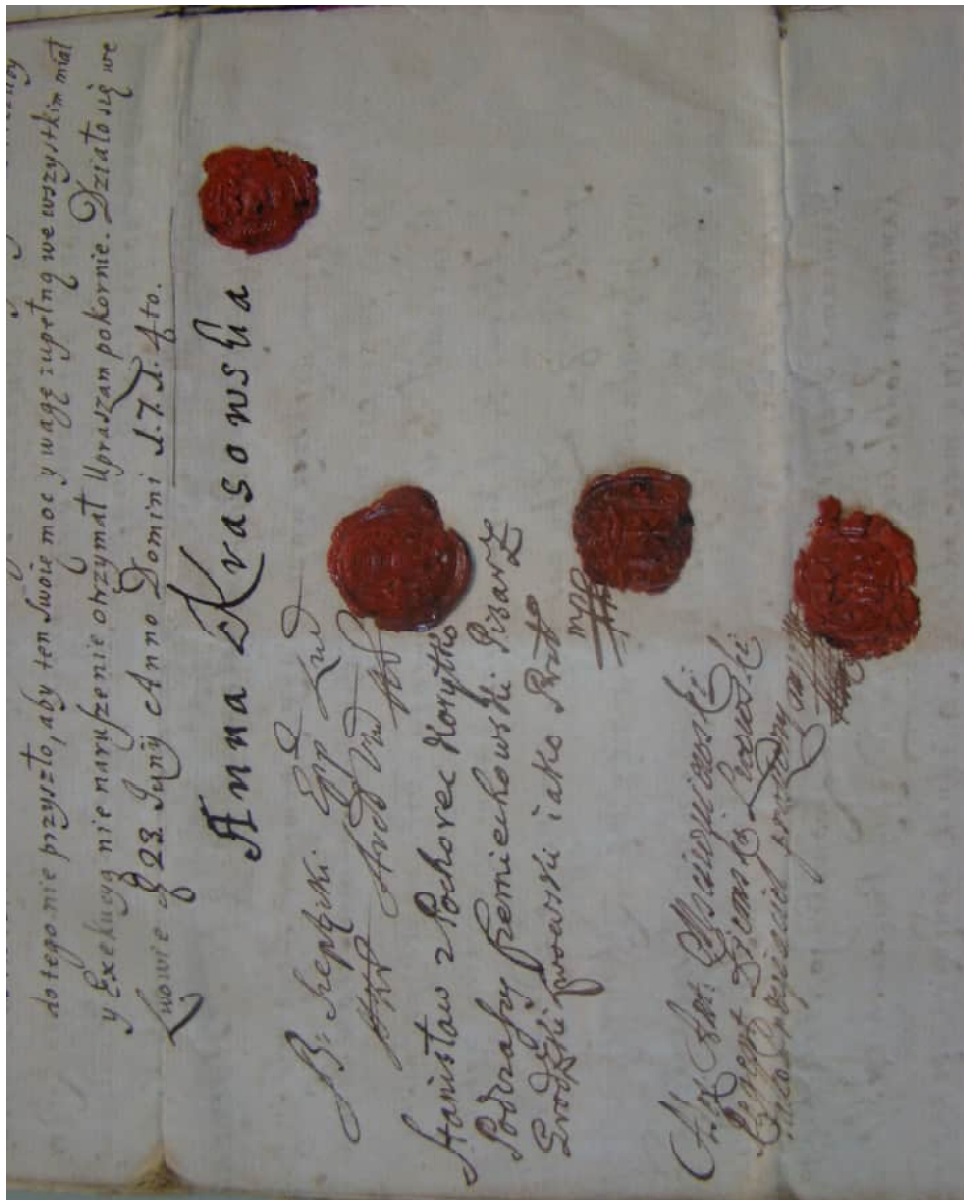
Do tey tedy zastawy po szwedzkim rabunku to zostało

1. Para perscieni diamentowe	– niemarz	maions valoris są te rzeczy	}
2. Kita diamentowa	– niemarz	wszech tam te co cesserant in [...]	
3. Pas w tablice alias spina			
4. Kałkan sermowy			
5. Koncerzow dwa			
6. Rządow cztery husarskich			
7. Miednica wielka pstro złocista		Catera in [...]dam niepszyziacielowi cesserant	

I tem zastaw J[asnie] W[ielmoznego] J[ego] [Mosci] p[ana] pisarza kor[onnego] in a[nn]o 1702 d[ie] 28 8bris zł[otych] 3 600

+ 12 Pułmiskow białych srebrnych		}
+ 12 Telerzy		
+ 2 Flasze rysowane	in lytrum	
+ 1 Para lichtarzow złocistych		
+ 1 Para lichtarzow liatych		
+ 4 Lustry liate zeliadem spod okowane		
Tego srebra waga grzywien 124 y 1 łot z zelazem.		
I tą wszystko cessit in [...]dam niepszyziacielowi, tylko iedna miednica pstro złocista została.		

HMJ, Ф. Ркл., спр. 920, арк. 6 (Копія. Рукопис)

Ствердні підписи скріплені печаткою тестаменту.

**“I AM MISERABLE, UNWORTHY SINNER...”:
THE TESTAMENT OF THE LVIV PHILISTINE ANNA KRASOVSKA 1714**

Bohdan LAZORAK

The Ivan Franko Drohobych State Pedagogical University,
The Chair of Ancient History of Ukraine and Special Historical Disciplines
24 Ivan Franko str., Drohobych 82100, Ukraine

The Lviv philistine Anna Krasovska (after 1650 – † 1717) was the last of the descendants of one of the most respected families of the Ukrainian community in Lviv, whose representatives devoting themselves to the cultural and religious activities among brothers of the Lviv Stavropigiya made substantial efforts for the development of the Ukrainian culture in general. The testament of Anna Krasovska 1714, which is published below, contains the information that logically complements the previous openings of Myron Kapral and Nina Shestakova, because it allows following the chronological continuity of the family property of Krasowski in the last third of XVII – XVIII centuries. Also the testament 1714 is a valuable source not only for the research of this kind of documents, but also of the details of the funeral and memorial rites, the relationships of the laity with clergy etc.

Key words: Anna Krasowska, Lviv burgers, testament, union.

**“Я, УБОГАЯ НЕДОСТОЙНАЯ ГРЕШНИЦА...”:
ТЕСТАМЕНТ ЛЬВОВСКОЙ МЕЩАНКИ АННЫ КРАСОВСКОЙ
1714 ГОДА**

Богдан ЛАЗОРАК

Дрогобычский государственный педагогический университет имени Ивана Франко,
кафедра всемирной истории
ул. Леси Украинки, 46, Дрогобыч 82100, Украина

Львовская мещанка Анна Красовская (после 1650 – † 1717) была последней наследницей одного из самых авторитетных родов украинской общины Львова, представители которой, посвятив себя культурно-религиозной деятельности в среде братчиков Львовской Ставропигии, приложили немало усилий для развития украинской культуры в целом. Завещание Анны Красовской 1714 г., которое публикуется ниже, содержит информацию, которая не только логически дополняет предыдущие открытия Мирона Капрала и Нины Шестаковой, но и позволяет проследить хронологию эволюции размеров имущества семьи Красовских в последней трети XVII – первой трети XVIII вв. Кроме того, завещание 1714 года является ценным источником для исследования практики заключения подобного рода документов, деталей обрядов похорон и поминания, взаимоотношений мирян с клиром и т. д.

Ключевые слова: Анна Красовская, львовские мещане, тестамент, уния.

Стаття надійшла до редколегії 17.01.2013
Прийнята до друку 11.03.2013